Citace záznamu

Vladislava Říhová, Zámek Tatenice, Prostor v patře východního křídla , *Renesanční a manýristické štukatérství v Čechách a na Moravě* (online databáze), https://stuky.upce.cz/node/978, vyhledáno 29. 3. 2024.

Tatenice, zámek, klenba prostoru v patře východního křídla (Lucia Krajčírová, 2021)

Zámek Tatenice, Prostor v patře východního křídla

Číslo záznamu: 978

Bližší určení díla: Dekorativní výzdoba klenby prostoru v 1. patře severní partie východního křídla

Památkově chráněno, č. úskp: 38074/6-4085

Umístění: První patro v severní partii východního křídla zámku (prostor položen nad klenutým, dekorativně zdobeným předsálím obřadní síně v přízemí)

Datace: Kolem roku 1606

Anotace

Dvoupodlažní objekt renesančního zámku byl vybudován v roce 1606 pro Ladislava Velena ze Žerotína. Původně čtyřkřídlá dispozice byla při demolicích a radikální rekonstrukci 80. let 20. století upravena do současné podoby se severním a navazujícím východním křídlem. V interiéru se zachovalo 8 místností s autentickou, z části rekonstruovanou výzdobou tvořící bohaté dekorativní systémy tvořené z vytlačovaného štuku.

Abstract

The two-storey Renaissance chateau was built in 1606 for Ladislav Velen of Žerotín. The original four-wing layout was modified during demolition and radical reconstruction in the 1980s to its present form with a northern and adjoining eastern wing. The interior preserves 8 rooms with authentic, partly reconstructed decoration consisting of rich decorative systems made of extruded and carved stucco.

Kraj	**Okres**	**Obec**	**Katastr**
Pardubický kraj	Ústí nad Orlicí (okres)	Tatenice	Tatenice

Ulice, čp. / č. o.	**GPS**
86	49.867625842739, 16.698180257581

Technika štuku	**Materiálová skladba**	**Povrchové úpravy**	**Původnost**
Vytlačovaný štuk, vyřezávaný štuk		monochromie (stávající stav) Monochromní bílý nátěr	Původní stav s druhotnými zásahy

Uměleckohistorický popis

Zámek Tatenice má podobu dvoukřídlé jednopatrové stavby. Jeho současná dispozice je výsledkem radikální rekonstrukce 80. let 20. století a řady demolic, které v původně pravidelně vybudovaném areálu probíhaly už od konce 18. století. Původní tvrz (integrovanou v dnešním východním křídle) zakoupil v roce 1600 majitel moravskotřebovského panství Ladislav Velen ze Žerotína. V roce 1606 ji nechal přestavět na zámek s pravidelnou tříkřídlou dispozicí a arkádovým nádvořím. V této době vznikly také náročné štukové dekorace, které se v části prostor přízemí i patra zachovaly dodnes. Z publikovaného půdorysu přízemí budovy (Plaček 1996, s. 339) je patrné, že jednodušší štukovou výzdobu na hranách lunet a v geometrických zrcadlech ve vrcholu kleneb bylo možné najít i v prostorách dnes již strženého západního křídla. Zachované prostory se štukovou výzdobou najdeme především v severním křídle a v sousedící severní partii východního křídla. Celkem se jedná o osm místností v obou podlažích zámku.
Obdélný prostor je situován v patře severní části východního křídla. Ve východní stěně je prolomen okenní otvor, v západní stěně vstup. Místnost je zaklenuta mírně stlačenou valenou klenbou se třemi páry protilehlých trojbokých výsečí vybíhajících z římsových konzol. Základem kompozice jsou plastické štukové pásy z vytlačovaného dekoru tvořené kombinací dvou ornamentů – po stranách vejcovce a uprostřed průběžného pásku složeného z žaludů. Akcentují hrany lunet a rámují a propojují sled tří zrcadel (dvě kruhová a střední obdélné) ve vrcholnici klenby. Zrcadlový pás ve vrcholu klenby má pozadí tvořené vypichovanou omítkou. Středové zrcadlo je vyplněno vyřezávaným štukovým dekorem volut stylizovaných do tvaru srdcí. V ploše klenby mezi výsečemi jsou vložena drobnější čtvercová zrcadla doplněná ve středu rozetkami. Plochu lunet zdobí motivy srdce s palmetami. Jako doplňkové prvky jsou použity ze shodných matric vytlačované okřídlené andílčí hlavičky a lví hlavičky. Ve středovém zrcadle se objevují drobné motivy jehlanů, které jsou v rámci tatenického souboru ojedinělé. Část dekoru je výsledkem rekonstrukce v 80. letech 20. století. Z historické fotografie z poloviny 50. let je zřejmé, že některé prvky scházely, ale byly patrné na klenbě v otiscích.
Výzdoba tatenického zámku souvisí s okruhem dalších podobných realizací z moravskotřebovského a sousedního zábřežského panství. Tato území vlastnil na počátku 17. století Ladislav Velen ze Žerotína, s jehož stavební aktivitou můžeme vznik štukatur spojovat. Podobné dekorativní systémy a shodné formy pro drobné štukové prvky (totožné lví a andílčí hlavičky atp.) byly použity na klenbě kostela sv. Jiří v Kunčině (kolem 1610), v městském domě čp. 146 v Moravské Třebové, v dekoracích tvrze v Nemili a v podvěží kostela sv. Jiljí ve Svitavách. Dekorativní aparát odkazuje především ke slezským realizacím, jméno autora nebo stavební skupiny je dosud neznámé. Obdobné štukatury (nikoliv již prokazatelně stejné formy pro plastické prvky) najdeme také v Žerotínově městské rezidenci – manýristickém předdvoří zámku v Moravské Třebové (kolem 1615). Výstavbu tatenického zámku literatura spojuje se jménem moravskotřebovského stavitele Giovanniho Motally da Bonnamone (Plaček 1996, s. 338) a nověji hypoteticky také s okruhem prací stavitele Andrease Balzera ze slezské Nysy (Říhová 2011, s. 143), který působil na počátku 17. století v Moravské Třebové. Kompozičně i některými detaily (nikoliv však shodnými formami pro tlačené dekorace) jsou tatenické štukatury blízké realizacím z prostor zámku v Hranicích (Lejsková-Matyášová 1968).

Historické zásahy / opravy

Zámek vystavěný v roce 1606 ztratil v roce 1621 svou funkci. V dalších staletích sloužil pouze jako skladiště a sídlo úřednictva a jeho úpravám nebyla věnována větší péče. Neúdržba a následný požár dokonce vedly už na konci 18. století k demolici některých partií. V 80. letech 20. století proběhla radikální rekonstrukce exteriéru a interiéru zámku, v rámci níž byly štukatury upraveny, doplněny a nově barevně adjustovány. Pro tento zásah bohužel neexistuje žádná bližší dokumentace.
Současná monochromní úprava prostoru s bílým nátěrem plastických prvků i pozadí vznikla při rekonstrukci zámku v polovině 80. let 20. století. Pravděpodobně nerespektuje původní barevné řešení, jehož podobu neznáme. Můžeme předpokládat, že štukatury původně dodržovaly barevný rozvrh kopírující systém v sousedních prostorách s bílými plastickými prvky na kontrastní ploše pozadí kartuší s vypichovanými omítkami. Náznak staršího barevného řešení, ale už se sekundárními nátěry, je patrný na historickém snímku prostory z 50. let 20. století. Z fotografie jsou také zřejmé některé scházející detaily dekorativních profilací, většina kompozice však byla v této době zachována v dobrém stavu.

Literatura

Milada Lejsková-Matyášová, Renesanční štuková výzdoba zámeckých interiérů v severomoravských Tatenicích, in: *Severní Morava 16*, 1968, s. 31–35.
František Musil, Z dějin zámku v Tatenici, in: *Lanškrounsko, vlastivědný sborník Městského muzea Lanškroun,* 2011, s. 2–4.
Jarmila Krčálová, Renesanční architektura v Čechách a na Moravě, in: *Dějiny českého výtvarného umění*, II/1, Praha 1989, s. 25.
Miroslav Plaček, *Hrady a zámky na Moravě a ve Slezsku*, Praha 1996, s. 338–339.
Emanuel Poche, *Umělecké památky Čech 4, T–Ž,* Praha, 1982, s. 29–30.
Vladislava Říhová, Skupina štukatur počátku 17. století na Moravskotřebovsku, in: *Moravskotřebovské vlastivědné listy 16,* 2005, s. 24–31.
Vladislava Říhová, *Dílo sochařů, kameníků a štukatérů počátku 17. století. Moravskotřebovsko*, Litomyšl 2011, s. 27–28, 145–150.
František Spurný a kol., *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Severní Morava*, Praha 1983, s. 245.

Prameny

Archiv NPÚ – ÚOP Pardubice, spisová dokumentace Zámek Tatenice.
Archiv Katedry dějin umění FF Univerzity Palackého v Olomouci, Vladislava Říhová, *Sochařská výzdoba manýristické části zámku v Moravské Třebové,* (disertační práce), Olomouc 2007, s. 36–39.

Autoři záznamu

Vladislava Říhová

Datum poslední změny

10.7.2023

Fotodokumentace současného stavu

Tatenice, zámek, klenba prostoru v patře východního křídla, pohled k západu (Lucia Krajčírová, 2021)

Tatenice, zámek, střední zrcadlo klenby prostoru v patře východního křídla (Lucia Krajčírová, 2021)

Tatenice, zámek, detail štukatury v zrcadlovém rámu (Lucia Krajčírová, 2021)

Tatenice, zámek, konzola (Lucia Krajčírová, 2021)

Tatenice, zámek, detail konzoly (Lucia Krajčírová, 2021)

Tatenice, zámek, detail vyřezávané rozety (Lucia Krajčírová, 2021)

Tatenice, zámek, detail vyřezávané rozety (Lucia Krajčírová, 2021)

Tatenice, zámek, detail vytlačované lví hlavičky (Lucia Krajčírová, 2021)

Tatenice, zámek, detail vytlačované andílčí hlavičky (Lucia Krajčírová, 2021)